

BUSINESS ECONOMICS

Стартапи в умовах воєнного стану: фінансові виклики та перспективи

Хіль Андрій Васильович¹, Водянка Любов Дмитрівна²

¹ аспірант кафедри бізнесу та управління персоналом;
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; Україна

² науковий керівник, к. е. н., доцентка кафедри бізнесу та управління персоналом;
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; Україна

Основою для успішного розвитку держави є присутність в економіці інновацій, які можуть спростити та полегшити життя усіх суб'єктів господарювання. Тому вкрай гострими стають питання, пошуку фінансових ресурсів для підтримки стартапів, особливо зважаючи на ріст їх кількості та популярності.

Незважаючи на зростаючу популярність стартапів, недостатньо вивченими залишаються проблеми і перспективи їх розвитку в Україні в умовах діджиталізації економіки та нестабільності функціонування бізнесу в умовах воєнного стану.

Інноваційна економіка – це тип економіки, головним джерелом створення багатства в якій виступають інновації. І як було зазначено, стартапи виступають одним з самих ефективних каналів трансферу інновацій від творців в економіку та суспільство. Так, за чотири роки Ukrainian Startup Fund (USF) виділив 8,2 млн. доларів США на 352 стартапи, в рамках яких було проведено понад 330 заходів, таких як хакатони, буткемпи, навчальні лекції та коучинг-курси; 119 стартапів взяли участь у 23 найбільших технологічних подіях у світі. У співпраці з EU4Business фонд надав гранти на суму 125 тис.дол. українським науковим стартапам і 100 тис.євро українському МСБ. Фонд отримав грант у розмірі 20 мільйонів євро спільно з партнерами для розвитку глибоких технологічних інновацій в Україні.

Для прикладу, Програма «єРобота» була запущена урядом України в липні 2022 року. Структура цього проекту складається з шести окремих: гранти до 8 млн. грн. для підприємств у переробній галузі; гранти до 400 000 грн/га у аграрній промисловості; гранти до 7 млн. грн. на будівництво нових

BUSINESS ECONOMICS

теплиць; фінансування ІТ-стартапів.

Минулий 2023 рік став кризовим для світової ІТ сфери, зокрема для стартапів. А для українців, які прагнуть перетворити свої ідеї на новий бізнес, економічні труднощі, перенасиченість ринку та війна стали справжнім викликом.

В усьому світі знають про українські Reface, Ajax Systems, Preply та Revolut, які виростили зі стартапів у великі продуктові ІТ-компанії. Свій шлях до слави зараз прокладають нові українські зірки:

- Releaf Paper: залучив 2,5 млн. євро від Єврокомісії для побудови фабрики з виробництва паперу з опалого листя;
- Esper Bionics: потрапив на обкладинку журналу Time і був визнаний одним із 200 найкращих винаходів 2022 року;
- Finmap: отримав 1,2 млн. дол. інвестицій від групи міжнародних венчурних фондів.

За останні 5 років випускники грантової програми USF залучили інвестицій на суму понад 10 мільйонів доларів. Esper Bionics, Awesomal, Upswot, Finmap і Zeely стали головними переможцями.

Заслужують на увагу діяльність таких програм як: «Власна справа» (надає малі гранти в розмірі до 250 тис. грн.), «Новий рівень» (для переробних підприємств – 8 млн. грн.), «Свій сад» (для створення або розвитку садової, ягідницької та виноградарської ділянки. Фінансування обмежується співфінансуванням у розмірі до 400 000 грн. на гектар), «Своя теплиця» (на розвиток теплиці до 7 000 000 грн. за два гектари).

З початком повномасштабної війни Росії проти України число ветеранів нашої країни значно збільшилося, тому Уряд України розширив програму «єРобота», щоб допомогти ветеранам та членам їхніх сімей розпочати власний бізнес за допомогою грантових ресурсів, щоб допомогти їм реінтегруватися в суспільство.

Інновації у військових технологіях – пріоритет, який сьогодні диктує війна. В Україні від 2022 року активно почали розвиватися стартапи, що наближають нашу перемогу, серед яких Himer, Zvook, Falcons, Drone Space, Frontline та багато інших.

За менш ніж рік роботи defense-tech кластер Bravel, який запрацював навесні 2023-го, згуртував понад 800 проектів, що розробляють системи ураження, БПЛА та боєприпаси до них, а також рішення для розмінування, кібербезпеки, розвідки тощо. Експертизу та оцінювання стартапів проводять Міністерство оборони та Генштаб, і кілька проектів отримали держзамовлення

BUSINESS ECONOMICS

та були допущені до використання ЗСУ.

Попри велику кількість заяв про бажання підтримати українську стартап-спільноту з боку міжнародних інвесторів та іноземних компаній, пошук фінансування залишається досить важким процесом.

Окрім власних коштів, другим за вагомістю джерелом інвестицій в українські стартапи до початку війни було державне фінансування. В умовах війни USF разом із урядом зосередилися на підтримці проектів подвійного призначення для підвищення обороноздатності країни та післявоєнної відбудови. В рамках спеціальної програми підтримки надаються гранти для стартапів в галузі оборонної сфери, будівництва, кібербезпеки, медицини та підтримки психічного здоров'я, освіти. Це, безперечно, найбільш важливі сфери сьогодні для нашої держави.

За фінансової підтримки ЄС та країн-донорів Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) надає гранти малим і середнім підприємствам (МСБ) в Україні, щоб допомогти їм розвиватися. Кожна інвестиція може становити 25–75% вартості консультаційних послуг, але не більше 10 000 євро. Підтримка доступна для малих і середніх підприємств із кількістю співробітників до 250 осіб і стажем роботи понад два роки.

Наразі українські венчурні інвестори лише долають кризу та все частіше звертають увагу на зовнішні ринки для диверсифікації своїх інвестиційних портфелів. У той же час український ринок венчурного капіталу також активно розвивається.

Венчурні інвестори з інших країн продовжують звертати увагу на середовище стартапів в Україні, Центральній та Східній Європі. Інвестиції венчурних фондів у регіоні зросли з 1,4 млрд. до 3,2 млрд. доларів у першому півріччі 2022 року порівняно з першим півріччям 2021 року, за підрахунками Sifted.

Загалом, можна виділити наступні основні проблеми, що перешкоджають ефективному розвитку стартап-індустрії в країні: військова агресія росії; зовнішня міграція населення; нестача заходів державної підтримки підприємців; недостатньо розвинена підприємницька інфраструктура; брак компетентних наставників для допомоги молодим підприємцям; небажання багатьох компаній впроваджувати інновації у свою діяльність; негнучка система освіти, що не дає можливості самостійно приймати рішення.

На основі аналізу даних про фінансове забезпечення стартапів в Україні можна зазначити, що ринок стартапів в країні активно розвивається, проте стикається з конкретними

BUSINESS ECONOMICS

фінансовими викликами, пов'язаними із наслідками війни в Україні. Згідно зі статистикою, менше 10% стартапів має доступ до венчурного капіталу, тоді як інші шукають альтернативні джерела фінансування.

Тому розвиток нових фінансових інструментів, стимулювання інвестиційного клімату та сприяння взаємодії між стартапами та інвесторами є важливими, адже незважаючи на війну, нові стартапи все ще продовжують з'являтися. Україна перебуває у світовому центрі розвитку defense та military-tech, галузях штучного інтелекту, машинного навчання та фінтеху. Крім того, після вторгнення росії майже 250 000 українських підприємців лише розпочали нові проекти.

References:

- [1] Blank, S. G., & Dorf, B. (2012). *The startup owner's manual: The step-by-step guide for building a great company*. Pescadero, Calif: K & S Ranch, Inc.
- [2] Eric Ries. (2011). *The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses*. New York : Crown Business, p. 320
- [3] Бояринова К. О. Управління розвитком стартапів у вітчизняній екосистемі. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2020. № 3. С. 75–80.
- [4] Водянка Л.Д., Ксьондз С.В., Сенюк А.І. Патентно-ліцензійне забезпечення технологічної політики України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2014. Вип. 694–695. С. 67–77.
- [5] Водянка Л. Д. Сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності переробних підприємств Буковини. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. № 2. С. 119–125
- [6] Водянка Л. Д., Кутаренко Н. Я., Сеньовська Я. В. Суть та необхідність використання сучасних інноваційних технологій в сільському господарстві Чернівецької області. *Агросвіт*. 2018. № 5. С. 53–60.
- [7] Водянка Л.Д., Крисанов Д.Ф. Стратегії нарощування інноваційного потенціалу підприємствами харчової промисловості. *Економіка і прогнозування*. 2015. № 1. С. 89–104.
- [8] Дума О. І., Завтура К. О. Екосистема стартапів в Європі: краді практики та уроки для України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 3. С. 119–130.
- [9] Кохан М. О., Мазур А. В. Регіональні детермінанти розвитку екосистеми стартапів у місті Львові. *Регіональна економіка*. 2019. № 4. С. 74–86.
- [10] Кравченко М. О., Газарян Є. А. Особливості формування екосистеми стартапів в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 5. С. 90–97.
- [11] Ситник Н. І. Інфраструктурне забезпечення розвитку стартап проектів в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 36. С. 59–63.
- [12] Яцкевич І. В., Петрашевська А. Д., Кемарська Т. Г. Формування та розвиток стартапів в Україні: тенденції і перспективи. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. № 1. С. 145–149.